

9. Тищенко К.М. Кельтські та іранські зв'язки топонімії Путивльщини. *Путивльський краєзнавчий збірник*. Суми: Унів. книга, 2008. Вип. 4. С. 12-27.
10. Черняков И. Путивль на перепутьях истории Украины и России. К.: Оптима, 2005. 232 с.
11. Черепанова Е.А. Микротопонимия Чернигово-Сумского полесья. Сумы, 1984. 457 с.
12. Черепанова Е.А. Народная географическая терминология Чернигово-Сумского полесья. Сумы, 1984. 275 с.
13. Янко М.Т. Топонімічний словник України : словник-довідник. К.: Знання, 1998. 438 с.
14. Янко М.Т. Топонімічний словник-довідник Української РСР. К.: Рад. письменник, 1973. 179 с.

* * *

Дарюга Едуард Васильович,

студент 4 курсу факультету історії та географії Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (Полтава, Україна);

Рибачук Віктор Олексійович,

ст. викладач кафедри всесвітньої історії та методики викладання історії Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (Полтава, Україна)

Характеристика Ісуса Христа та інтерпретація християнства у філософії Ф. Ніцше

Ф. Ніцше – мислитель, який належить ХІХ ст., але котрий став сучасником ХХ ст. Розвиток філософії ХХ ст. визначається впливом його ідей і віщувань. У другій половині ХІХ ст. Ніцше передбачив жахливу картину сучасного світу: падіння культури – освіта піднімається пустим знанням; нудьга заглушається наркотиками усіх видів; духовність придушується шумом і гуркотом ілюзорного духу; усі говорять, але ніхто нікого не чує; головним змістом життя стає погоня за прибутком. Ніцше з жахом пише про те, чого ніхто не помічає головна подія – це те, що «Бог помер» (Ніцше (Т. 1), 1990, с. 125). Причиною духовної кризи є смерть Бога. Ніцше не говорить: «Бога нема», не говорить «Я не вірю у Бога», а спостерігаючи за буттям, виявляє вражаючий факт: помер Бог, і зміст сучасної епохи – наслідок цього факту. Відтепер західна цивілізація буде

жити без Бога, а це означає: Бог, надчуттєвий світ не матимуть впливу на її подальший духовний розвиток (Хайдегер, 1993, с. 174).

Однак Ніцше не задовольняється лише констатацією факту, й ставить питання: «Чому помер Бог?» і дає відповідь: причиною смерті його є християнство. Християнство зруйнувало істину, якою жила людина до нього, а на її місце поставило фікції: Бог, спасіння душі, безсмертя, гріх, милість. Тепер, підкреслює філософ, коли виявилася фіктивність християнських цінностей, людина провалюється у ніщо, наступає епоха тотального нігілізму, зростання якого стане осердям найближчих двох століть.

Визначивши, що причиною смерті Бога є християнство, Ніцше дає йому загальну оцінку й простежує історію його виникнення та історичного розвитку. Загальна характеристика християнства у Ніцше досить суперечлива. У нього християнство стало на бік «усіх невдах, слабих, принижених,... воно пошкодило розум духовно-сильних натур» (Ницше (Т. 2), 1990, с. 634), тому стосовно до християнства можлива лише одна позиція: абсолютне «Ні». Але у Ніцше трапляються й інші висловлювання про християнство. Так, у листі до П. Гаста він пише, що християнство «це кращий відтинок ідеального життя, який мені довелося по-справжньому пізнати. Я... ніколи не зраджував йому в серці своєму» (Ницше (Т. 2), 1990, с. 799). Подібні суперечливі висловлювання характерні для Ніцше до інших християнських реалій. Священників він називає «павуками на дереві життя», «паразитичним типом людини», а в іншому місці «найбільш шляхетськими натурами», носіями вищої духовності.

Церква для Ніцше – смертельний ворог усього благородного на землі: «Не розуміють, що церква – це не лише карикатура християнства, але і організована війна проти християнства» (Ницше (Т. 2), 1990, с. 801). Але тут же говориться, що церква благородніший заклад, ніж держава.

Таких суперечливих оцінок і тлумачень християнства у Ніцше багато і, як зазначає К. Ясперс, вони не випадкові (Ясперс, 1994, с. 6), бо ненависть до християнства як дійсності невід’ємна від зв’язку його філософії з християнством як вимогою (Ясперс, 1994, с. 7). Ніцше прекрасно розумів, що у найзагальніших рисах християнські ідеали виражають основні істини людського серця: безумовність моралі, наявність абсолютної істини. Тому, ведучи запеклу боротьбу проти християнства, Ніцше закликає не просто відмахнутися від усього християнського, не просто відкинути

християнські ідеали, а здолати його, створивши надхристиянські цінності. Неодмінною умовою здолання християнства має стати глибокий аналіз його виникнення та історичного розвитку.

Простежуючи процес зародження християнства, Ніцше відділяє від нього Ісуса Христа, котрий, на його думку, до історії християнства не має ніякого відношення. Для Ніцше Ісус «Це певний психологічний тип, що несе у світ не знання, не нову віру, а життєву практику. Він показав, як слід жити, щоб відчувати себе «на небесах», щоб відчувати себе «вічним» (Ницше (Т. 2), 1990, с. 659). Ісус, пише Ніцше, започаткував «психологічну реальність спасіння» (Ницше (Т. 2), 1990, с. 659). Іншого спасіння не буває, а суть блаженства у тому, щоб «відчувати себе дома у тому світі, який не владна потривожити ніяка реальність – у світі внутрішньому» (Ницше (Т. 2), 1990, с. 655). Лише внутрішній світ, його глибинні основи цікавлять Ісуса. Світ реальних речей, природа – це лише матеріал для притчі, і не більше. З культурою Ісус теж не знайомий, тому не виникає потреби заперечувати її (Ницше (Т. 2), 1990, с. 658). Ось чому, підкреслює Ніцше, немає ніякого вчення Ісуса, бо «цю віру... неможливо сформулювати: вона живе і протидіє будь якій формулі» (Ницше (Т. 2), 1990, с. 657).

Але як жити у світі і не реагувати на його виклики? На думку Ніцше, Ісус з цією метою формулює основні заповіді, життєві установки. Блаженний не повинен ніколи нічому чинити опір, нічому говорити «ні», усьому говорити «так». Таку установку Ісус називає любов'ю. Істинний християнин не повинен боротися ні за яких обставин, навіть тоді, коли власне життя під загрозою. Власною смертю Ісус підтвердив блаженство своєї життєвої практики. Він помер не заради спасіння людей, вважає Ніцше, а для того, щоб показати, як потрібно жити. Саме так тримає він себе перед суддями, «веде себе на хресті. Він не чинить опору, не захищає свої права... Він любить тих, ... хто чинить йому зло» (Ницше (Т. 2), 1990, с. 660).

Але чи існує, в принципі, психологічна можливість виникнення такого типу людини? Для Ніцше з приводу цього не має ніяких сумнівів. Християнська практика – не фантазія, як і практика буддизму. Причому, як психологічна можливість, така життєва практика надісторична, вона реальна в будь-яку епоху і сьогодні також, вважає Ніцше.

У яких стосунках перебувають Ісус і християнство? На думку Ніцше, християнство з самого початку є повне спотворення того, що

було істиною для Ісуса. Апостоли й церква перетлумачили усі слова і справи Ісуса, вигадали те, чого не було у нього і перетворили Ісуса в засіб для досягнення своїх цілей. Смысл спотворення Ісуса християнством такий: Ісус реалізував життєву практику, в у Новому Завіті йдеться не про життя, а про віру. Христос, підкреслює Ніцше, як і Будда, вирізнявся з-поміж людей вчинками, а християни відрізняються від інших лише вірою.

Чому християнство спотворило істину Ісуса? На думку Ніцше, на думку Ніцше, коріння християнства зовсім в іншому стереотипі людської поведінки. Християнство – це рессантимент невдах і нікчем, злоба усіх пригнічених і принижених, заздрість сірих та середніх. Але невдахи і нікчеми, як і все сухе, прагнуть до влади, а воля до влади в них набуває сублімовані форми – через створення ідеальної системи цінностей вони прагнуть взяти реванш в усього високого і духовного. По-іншому боротися за владу християнство не може, вважає Ніцше. Прикметним є те, що християнським ідеалам вдається підкорити душі сильних і шляхетних натур «використати хвилину, коли вони пригнічені і стомлені, щоб замінити їх горду впевненість неспокоєм і марним каяттям» (Свасьян, с. 802).

Своім історичним розвитком християнство впливає на всі форми духовної діяльності людини, на соціальні і політичні ідеали. Лібералізм, соціалізм, демократія, якими б антихристиянськими лозунгами вони не прикривалися, є породження християнства. У них християнство продовжує жити сьогодні. Нинішня філософія і мораль, гуманізм і особливо ідеали рівності – не що інше, як завуальовані християнські цінності, підкреслює Ніцше. Те, що всякому безсиллю й слабкості слід допомагати тільки тому, що вони слабкі, що будь-який дурень може і повинен учитися тому, що лише може обдарована людина, що духовне і ідеальне використовують в ім'я збереження влади – це теж плоди християнських ідей і цінностей, гнівно говорить Ніцше.

Але рано чи пізно ці ідеали зношуються, до християнських цінностей виникає недовіра. Уже сьогодні, підкреслює філософ, посправжньому активні люди обходяться без християнства. Нині, за Ніцше, настає переломний момент світової історії, коли всі віри і релігії слід відкинути як небезпечні для життя і створити нову систему цінностей, якісно відмінний тип світогляду. Цю місію брав на себе Ніцше. Його філософія мала породити нові цінності й ідеали. Проте це вже предмет окремої розмови.

Наскільки ж об'єктивно і правдиво аналізує та оцінює Ніцше християнство? Перш ніж погоджуватися чи заперечувати його думки, слід мати на увазі, що «Антихристиянин», де подано найбільш повний аналіз історичного розвитку християнства, писався філософом у період загострення душевної хвороби (Свасьян, с. 802). У цій праці поряд з глибокими інтуїціями «відчувається» розпад особистості автора (Свасьян, с. 803).

Крім того, головна трудність при осмисленні філософії Ніцше полягає у тому, «що там, де ми сподівалися знайти філософське вчення, ми виявляємо лише купу уламків» (Ясперс, 1994, с. 96). Його книги – це афоризми, листи, вірші, нариси, тому думки досить часто суперечливі. Це стосується і його оцінки християнства.

Але найголовнішою тенденцією у розвитку християнства Ніцше передбачив. Він переконливо показав, що західна метафізика, яка ґрунтувалася на платонізмі і християнстві, закінчує свій розвиток. Якщо Бог як основа сушого мертвий, і надчуттєвий світ ідей втратив свою цінність, то тепер не залишається нічого, на що б могла б спертися людина. Місце Бога займає ніщо, наступає епоха нігілізму.

Список використаних джерел

1. Ницше Ф. Веселая наука. Сочинения в 2-х т. М., 1990. Т. 1.
2. Ницше Ф. Антихрист. Сочинения в 2-х т. М., 1990. Т. 2.
3. Свасьян К.А. Примечание к «Антихристу». Ф. Ницше. Сочинения в 2-х т. М., 1990. Т. 2.
4. Хайдегер М. Слова Ницше «Бог мертв». Работы и размышления разных лет. М., 1993.
5. Ясперс К. Ницше и христианство. М., 1994.

* * *

Дулаў Анатоль Мікалаевіч,

кандыдат гістарычных навук, дацэнт, загадчык кафедры гісторыі Беларусі
Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П.М. Машэрава (Віцебск, Беларусь)

Дыярыуш Самуіла Маскевіча як крыніца ваеннай гісторыі XVII ст.

Дыярыуш Самуіла Маскевіча (Samuel Maskiewicz) – крыніца добра вядомая даследчыкам. У Польшчы яго вывучалі літаратуразнаўцы (Б. Хлябоўскі, А. Сайкоўскі, М. Баўэр і інш.), выкарыстоўвалі ў сваіх працах гісторыкі (Т.Корзан, Р.Шчэсняя,